

ЖЕНСКИ СВЕТ.

ЛИСТ ДОБРОТВОРНИХ ЗАДРУГА СРПКИЊА.

ВЛАСНИК :

ДОБРОТВОРНА ЗАДРУГА СРПКИЊА НОВОСАТКИЊА.

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ :

АРКАДИЈЕ ВАРАЂАНИН.

ИЗЛАЗИ :

сваког 1. дана у месецу на целом табаку.

Цена је годишња 1 фор.; за Србију 2½ динара.
Рукописи и претплата шаљу се на уредништво.

ПРОЛЕЋЕ!

Ево нама мила госта
ево пролећа;
На ливади, на шумици
нова одећа.

По цвећу је бисер-роса
чисто поносна;
Пчелица је грли, љуби,
пак је радосна.

А славујак он се скрио
пак извија пој;
Мирисом га ружа здрави
здрово друже мој!

Карловци, 1891.

Из далеког јужног краја
ласта нам се јавља;
А ратара сивопера
шева поздравља.

Поток мали, куд се жури
травом обасут;
Где како се чисто смени
далек му је пут.

А са неба, сунце сија,
вечног Бога дар;
Поздравља га сиротиња
к'о и светли цар!!

С. Попић.

ГОВОР ГЂЕ САВКЕ СУБОТИЊКЕ,

на редов. глав. скупштини Добротв. З. С. Новосаткиња, којим је пропратила предлог свој
о подизању сри. забавишта у Новом Саду.

Славна Скупштино!

Кад сравнимо нас са нашим предцима што се знаности и светског изображења тиче, можемо слободно рећи, да смо на том пољу далеко напредовали, али кад сравнимо изображење душе, срца и карактер, онда опет морамо признати, да смо, на жалост, за њима заостали. Наши стари нису имали

ни издалека тога знања и светског изображења као ми, али су имали морала, који су с мајчином млеком усисали, имали су челик-карактере „en Masse“ и то је један од главних узрока, што се наш народ код толике беде и невоље вековима одржао, јер карактер је најважнија чињеница човечијег друштва а друштвено изображење без карактера готова пропаст по њега.

Српски народ с правом се поносио не само са јунаштвом и поштењем својих синова, него и са женске части и врлина својих кћери. И тешко да ће светска повесница сличног примера имати, да је жена одбила круну од главе свога мужа и рођеног сина, као што је то учинила Јевросима, мајка краљевића Марка и то само зато, јер је држала да им круна по праву не припада. Велика жена је великог човека родила.

Наши се дедови нису разметали са својим родољубљем, као ми, нису подизали задужбине спољашњег ефекта ради него из чисте побожности и племенитог срца а какве су они огромне жртве за свој народ принели, казују наши манастири, школе и толики добротворни и просветни заводи па и народни фондови, који око 6 милиона фор. изпосе. Све су то они без икакве хуке и буке подигли, јер се сваки отимао да богоугодно дело учини те по могућству за опште добро допринесе и зато се морамо њиховом светлом спомену дубоко поклонити.

Славни природњак Хекл је рекао: лепо је кад се ми можемо нашим предцима поносити, ал је још лепше кад ми њима на част служимо. Да ли можемо рећи да ми нашим старима на част служимо? На то питање је тешко одговорити, јер је у јавном и приватном животу опсена овладала не само код нас, нег' по целом свету; али велики народи ће ову кризу преболети а мали подлећи, ако не буду за тим ишли, да се опсене што пре отресу. Данас се, малом изнимком, чине добра дела више из сујете него из племените побуде. Данас, малом изнимком, живи свако преко своје снаге и то опет само спољашњег ефекта ради, данас хоћемо друге да варамо а не мислимо да тиме сами себи највише шкодимо, — не пружамо се према губеру, а то води материјалној и моралној пропасти. Никад се није толико за спољашњим уживањем ишло и у раскошу задовољство тражило, као сада; бар у нашем народу није тога било, али бадава ћемо задовољство у спољашњем блеску тражити, не ћемо га паћи, јер оно лежи у нама. Унутарњи живот, унутарње задовољство, које племенита срца осећају, кад своју дужност

испуне, и породични живот, ког врлине красе, то је срећа а где тога није, ту нек и васиона у њег' стаје, опет зато празан одјек даје.

У људској природи има четир главне црте у којима се карактер сваког човека мање-више огледа а то је у срећи и несрећи, при давању и при примању, било то ма у ком смислу. Племенита срца радије дају нег' што примају а код простачких је баш на против. Племенити људи у дубину душе крију своју тугу а то с тога да би својим милим и драгим бар са своје стране терет олакшали. Од страних је опет крају што се боје да им равнодушност тугу не позледи и што не ће да и на часак ведрину душе сретника помуте. Простачке природе су у несрећи безобзирне а у срећи раскалашне, а обичне природе, које огромну већину сачињавају, крећу се из међу ових двеју.

Зато не треба да богаташима завидимо, јер ако су правим путем до блага дошли и ако размерно томе благу за опште добро приносе, то га и заслужују; осим тога су такви људи од користи друштву у ком живе, јер нагомилани капитал може лакше и брже у помоћ притећи било то ма у ком правцу, него раштркани. Они пак, који немају срца за свој народ, за људске беде, за људске новоље, већ су саможиви, те треба још да жалимо јер те су сироти богаташи. А где туђе сузе имаовину прате, та је имаовина отета и за то проклета; те боље је с мирном савешћу леба јести нег' царско благо уз грешну душу имати. Многи држе, да је проклетство само бајка, која од вајкада код свију народа постоји, али се варају! Бајка су само жеље и речи, којима се куне али суштина је истина, јер какво семе такав плод; шта сејеш оно ће ти нићи. Истина, да се у чистом житу кукоља нађе и по томе могу и најпоште нији људи страдати и у беду и невољу пасти, али где се сам кукољ сеје ту шепица не ниче и за то наш народ право има кад вели: чини добра, не кај се, чини зла, надај се. Народна филозофија и филозофија умних великана спаја се у истини а та је из искуства приљена.

Недавно сам у једном духовитом под

листку један цитат од Булвера читала, који од прилике гласи: у првом одељку живота оставља нас љубав у другом пријатељство и само доброта или добротинство прате нас до гроба.

Ако је слободно да мали људи изрекама умних великана другима правац дају, то би ја рекла, да је љубав и пријатељство идентично са нашим организмом, јер оне с њиме расту и опадају. У бујној младости је љубав најбујнија а у средњим годинама, кад је организам најјачи, тада је и пријатељство најчвршће; за љубав и пријатељство може се рећи да су у неком смислу себичне, јер оне увек траже да им се онолико врати колко дају а Гете о њима вели: „Mit welchem Mass du messest, muss du geben, willst du ein ganzes Herz so gieb ein ganzes Leben“. Код љубави и пријатељства мора узајмности бити, која равнотежу држи, а где те равнотеже нема ту је љубав несретна; тако је и са пријатељством. Доброта пак или добротинство, а то је једно исто, канда је нешто сасвим особнога у нама, јер оно само даје а ништа не прима, јер не може оно, што споља долази да асимилира; оно се само собом попуњује и што више даје тим јаче расте. Добротинство је божанствена искра која човечанство греје, и кад благодарност хоће са добротинством да се изравна то ова небесна светлост на њу рефлекс баца и гради од дужности врлину, а строго узето, благодарност не спада у људске врлине него у људске дужности. Ми смо дужни онима, који су нама ил за опште добро, било делом или словом допринели, наше признање одати а кад то не чинимо, онда смо неблагодарни а неблагодарност спада у људске пороке. Има једна прича, у којој се од прилике вели: била је велика гозба у рају на којој су све људске врлине искупљене биле а св. Петар је Божанство као дамаћин заступнио и као такав гледао је, да се гости што боље забаве. Он је мотрио на све, што се збива и кад је опазио да добротинство и благодарност, које су случајно једна до друге седиле, међу собом не говоре, приступи „добротинству“ и запита је: ви се сигурно на Вашу комшиницу „благодарност“ срдите

кад с њоме не говорите, одговори ова: зар је госпођа „благодарност“, но то ми је врло мило, што ћу је овом приликом упознати.

Добротинство које није привидно него право, не тражи никаквог признања, јер у себи награду налази. Добротворна Задруга Сркиња Новосаткиња, која је многу сузу утрла, натерану бедом и невољом, и која је прву српску изложбу приредила, којом је себи и народу нашем образ осветлала, ево се и данас искупила да опет једно добро дело учини и дечије забавиште подигне а што то до сад учинила није, узрок су неповољне материјалне околности у опште а на по се ове задруге. Али пошто нема изгледа да ће се околности скорим на боље окренути, то нам не остаје друго, него да опет старом средством прибегнемо а то је купљењу добровољних прилога у ту сврху. — Познато је, да ова задруга још пре неколико година (1882. г.) мисао прокренула, да се у Нов. Саду дечије забавиште подигне а ево има већ година дана како се озбиљни преговори о тој ствари воде. Г. Варађанин имао је доброту, те је овој славној скупштини све потанко разложио, што се подизања забавишта тиче а евентуално и хранилишта, јер се можемо надати да ћемо временом моћи и ово подићи. За то сам тако слободна овој слав. скупштини један предлог поднети, за који држим, ако га ова скупштина усвоји, да ће нам бар 300 фор. годишње донети и то на овај начин: Мислим, да ће се у Новом Саду бар 60 госпођа наћи, које ће се драговољно обвезати те кроз три године по 5 ф. годишње у ту сврху давати. Те би се госпође имале као основатељке тог забавишта сматрати а њихова имена у записник доћи и сваке године о главној скупштини прочитати ради спомена и лепог примера идућем нараштају; осим тога држим, да би ваљало прилоге купити не само од задругарки, него и од свију Сркиња Новосаткиња. Оне госпође пак, којима није Бог дао да могу без уштрба бар 5 фор. на ту племениту цел приложити, нек даду по могућству, без икакве обвезе, а имале би се сматрати као потпомажуће чланице. Ја молим да овај мој предлог сл. скупштина освоји.

УСПОМЕНА НА УМРЛОГ ПРОФЕСОРА
ИСИДОРА СТОЈКОВИЋА.

И опет удес тешки
Задеси српску груд,
И опет српску душу
Ледена хвата студ!

Ј реци нам, српска вило,
Утешнице српских зала,
Видарице тешких рана
Са срца нам уздрхтала!

Ој реци нам, српска сејо,
— Што нам тужним' још не каза: —
„Зар још Србу престат неће
Век удара . . . низ пораза ?

Зар да никад краја нема,
Та празнина непрегледна,
Што ј' у колу врлих синка
Свећер ствара смртца ледна? . . .

И сад нова, посред срца,
Створи нам се рана бона,
Па нас тишти, па нас пече,
Врелим жегом јада тровна!

Ој реци нам, српска друго,
Ниче л' биље чудотворно,
Да к'о мелем, на ране нам
Разви дејство благотворно?“ . . .

Ти уздишеш, тужна вило! . . .
— Али, ко је само хтео,

Т. Бечеј.

И без речи пропратнијех
Твој је уздах разумео.

„Ништава је туга гола,
Ништаве су вреле сузе,
Ништави су празни јади:
Аој, Боже, што их узе!

Ништави су уздисаји,
За вренике те нам, врле,
Што животом саградеше
Успомене неумрле.

Градише их, а од дела
Основаних на врлини,
Служећ' као врли синци
Друштву, роду, — отаџбини!

Па не очај туге голе,
Не уздаси празни њени,
Други ј' начин, којим мож'те
Одужит' се њиној сени:

Прихватите њине тежње,
Наступите њине путе,
Подхрањујте њине жеље
Преком смрћу прекинуте.

А на Вас ће, са висина
Блажен њихов дух да зрачи!“
— Све то, вило, и без речи
Твој нам уздах протумачи.

Д. Брашованова.

О РАЗВИТКУ ДУШЕ У ДЕТЕТА.

Написао В. Прајер,* превео М. Шевич.

Психогенеза, грана физиологиске психологије** које нас учи о духовном раз-

* Вилхелм Прајер, професор на универзитету у Берлину написао је у немачком часопису „Deutsche Rundschau“ за 1880. г. св. 23. чланак под насловом „Psychogenesis“. У својој књизи „Die Seele des Kindes“ (3. изд. 1890.) опширно је разрадио у наведеном чланку поменуће задатке физиологиске психологије. Овај чланак (Ueber die Entwicklung der Seele des Kindes) изашло је у часопису Vom Fels zum Meer за 1890./91. год. св. 4 и даље а намењен је широј публици.

** Физиологиска психологија. Психологија је наука о души. Под називом „душа“ обухвата савремена психологија све што у нама осећа, мисли и хоће. Физиологија је наука о животу или о свима догађајима и изменама у животињском телу. Физиологиска психологија изучава пси-

витку човека у првим годинама живота, напредовала је у последње доба толико, да се слободно може тврдити, да је ова наука потпуно утврђена. Испитивачи разних струка, као лекари, језикословни, васпитачи обрћу се све то више испитивању и посматрању своје рођене деце и то у доба, када почињу да уче. И мислим да нећемо много погрешити ако речемо, да ће за мало већ и ручне књиге излазити о

хологиске појаве у свези са законима живота и са његовим механизмом. Преводилац.

физиологији и психологији детета од прве па до пете године. Али пре но што се то постигне, мора се још много радити, нарочито ваља заинтересовати шире кругове за овај предмет, а где заинтересованост већ постоји, то је појачати.

Матере су, пре но ико, већ по природи позване да прате развитак душе у детета. Али да би их увели у овако компликовану науку, као што је психогенеза, то је од потребе, да им се већ постигнути факти у што простијем облику изнесу. Па упозорити ваља и остале васпитаче оба пара, и очеве и браћу и сестре од колике су важности чињенице овога поља које је тисућама година већ отворено, па ипак тако мало испитивано, па ипак и сада још *ново*.

Већина не познаје научну вредност ових чињеница те и не обраћа пажњу на то, од колике је практичне користи изучавање душе детиње за највиши и најтежи задатак, — за васпитање. Многима је досадно да записују проста посматрања, и значај ових посматрања се обично подцењује.

С тога, а да бих одговорио и многим захтевима и молбама, одлучио сам, да овом приликом изнесем најважније тачке ове науке. Но изриком велим, да овде неће бити говора о свему, што би било са научног било са практичног гледишта од важности било као н. пр. о развоју религијозног осећања, о јављању страсти, о образовању савести, пошто ту немамо поузданих и довољно обсежних посматрања. Ну крај свег тога и досадашњи материјал је доста обилан, и ми ћемо у овој расправи изнети оно што је сигурно и утврђено а са особитим обзиром на практичну примену.

На сваки начин да сваки неће моћи својим сопственим опажењем потврдити све оно, што ће се овде изнети; јер неје лако изнаћи законитост и правилност у покретима *једнога* детета, које сваког тренутка мења правац своје пажње, свој израз лица и неразговорне гласове брбља. Само ко се са великим стрпљењем а после потребних физиологских и психологских студија са *више* деце бавио буде, моћи ће до циља доспети. Познавање људи не стиче теоретичар, то онај који је у додиру с људма

стекао искуства и створио себи зрео суд. И ако се мало дете без икаква трага претварања, показује посматрачу вазда отворено, то је ипак опасност велика да му се што више не приише но што доиста има. Сем тога у први мах не помаже ни познавање људи, јер је овде све у клици што ће се касније прикрити, или отворено указати. Ја сам се при посматрању деце много користио и посматрањем недресованих, нарочито младих животиња, и већем се успеху надам од *упоредне психологије*, која би за основу узела психогенетска посматрања, но од наставка пређашњих, више спекулативних психологија.*

I.

Чула у новорођенчета.

Само кроз капију чула улази свет у душу човекову. Је ли та капија (чула) затворена, то човек више неје у свету, неје у свези са њиме, свет за њ' не постоји више, као за време спавања без сна. Шта више, недостаје ли му само једно чуло то се по нужди мења сво схватање света у једнога човека. Слепи или глухи људи, којима *од рођења* недостаје које од највиших чула (вид и слух),** не могу досећи до висине духовног развоја, а остали то, тако рећи, играјући се постигну. Јер за слепа човека не само да не постоје утисци светлости и боје, но ни облици, (у колико не може пипањем да се спомогне), а слова штампане књиге, које нам одржавају памтење свега образованог човечанства, приступни су му само својим малим делом. А глухи? Не само да не постоје за њ' тонови, музика и песма, но ни језик, жива реч, управо оно, што човека уз човека држи. И крај највећег труда веома је не савршена одштета, коју им пружа чуло пипања и чуло вида.

* *Спекулативна психологија* бави се већином предметима који премашају наше искуство (н. пр. шта је душа, где јој је седиште, да ли беслутно и т. д.) Нова психологија се бави само душевним појавима, који су нашем искуству приступачни, и тежи да психологију уведе у ред природних наука. Прев.

** *Ниска чула* су: чуло куса, мириса, коже (разликовати ваља чуло температуре и пипања од чула мишићног) и служе мал' не искључиво одржању нашег организма а *виша чула* (слух и вид) имају уједно и карактер естетичан, јер њима схватамо *лепо* у природи и уметности (музику, сликарство). Прев.

С тога дакле ваља и у најранијој младости добро пазити на оба ова виша чула. Новорођенче ступа у светао и шуман свет, али ипак не може одмах ни да гледа ни да чује. И не осећа још, као што ће касније осећати; поједини убоди чиодом често му не справљају ни најмањи бол и у првим тренутцима свога жића не уме ни да мирише ни да куша, као што треба. Све то ваља касније научити.

И доста је значајно, да се прво баш кушање научи; потребно је само неколико дана па да дете научи разликовати кисело горко, слано од слаткога. С почетка само слатко прије, а при осећајима сланога, горкога или киселога указују се знаци негодовања на лицу. Да кушање пре свију осталих чулних органа сасвим правилно ради, тумачи се тиме, што је за дете, као и за сисавче, од преке потребе да разликује добру храну од шткодљиве, те тиме ово чуло усавршава.

Из истог разлога се веома брзо развијају и осећаји *мириса*. Истина, у први мах дете неје кадро да разликује при сваком покушају мирис пријатан од непријатнога, шта више често држи оно што мирише да је за јело, те зумбул са свим мирно сиса, то ипак разликовање груди материних од дојкињиних, као и млека кравјек од жениног бива само помоћу мириса, пре додир са уснама. Ово разликовање је већ после једног дана могуће, а нормално дете може правилно разликовати мирисе већ после неколико часова, најдаље после неколико дана. Дете мења веома карактеристично своје лице, када му подносимо рђаве мирисе, или га принесемо нечистим грудима доиље, на против осећа се веома задовољно кад мирише добро млеко на чистим грудима.

Много спорије развија се треће ниже чуло, *чуло коже*, и ако су живци коже с почетка веома надражљиви. Разликовање топлог и хладног, као и при разним додирима, преих дана је веома несавршено. Дрека при хладном купању не доказује још да су то осећаји хладноће, но само негодно осећање, као год што се при купању у топлој води показују веома рано знаци осећања угоднога. Конзеквенто раз-

ликовање топлога од хладнога може се постићи само вежбањем, променама оба противположена утиска, а то се тек постепено и већим искуством развија. Правилно разликовање температуре раније неје могуће, те с тога се и јавља касније.

Па и при додиру свих места на целој површини тела види се, како је дете с почетка веома мало у стању да разликује јак притисак од слабога, болан од индиферентног, хладну, влажну руку од сухе, топле. Јер при непријатним утисцима оно се не брани, не чини никаквих обранбених рефлекторних покрета, као што се и не смеши задовољно при пријатним утисцима. Сво разликовање на пољу чула коже настаје тек четим понављањем спољних променљивих утисака *у будноћи*. Како човек у прво доба свога живота много више спава но што бди, то му мало времена остаје да научи разлику оних утисака и доба учења се протеже на дуже време. Но највише вреди ово за виша чула, чуло вида и слуха које се најспорије и развијају.

Свако је дете, када се истом роди, са свим глухо и обично тек после неколико дана су бубањ и пуж у уху кадри, да спољње утиске звука правилно доводе мозгу који још неје довољно развијен за чување. Али још и тада слух је веома рђав. Дете дуже времена веома тешко чује а ова особина је по дете од велике користи. Кад тога не би било, дете би било веома узнемирено, из сна трзано, шта више могли би јаки звуци и грчевите покрете да проузрокују — а у прво доба детету је баш највише потребан мир, који потпомаже правилну исхрану, стварање масти, очвршћивање костију, правилну радњу органа за дисање и срца. Ну ипак има деце, која већ после шест часова по рођењу кретањем очњих капака при јаком шуму крај уха им, показују да им је слух у неколико већ развијен. С извесношћу се, дабогме, не може тврдити да ли то долази од шума или од струје ваздуха. И код одраслих људи међутим невољно кретање капака бива при јачем или ненадном шуму, а при струји ваздуха без шума, само у том случају ако је врло јака. На

сваки начин да ниједно дете неје у стању од оних тисућа тенања материних у првим седмицама да чује што више но јаче изговорене речи а о разумевању дабогме да не може бити ни говора. Али тиме се дете за рана привикне гласу своје матере, и касније га лакше упозна но остале гласове.

Слуху је у многим чему сличан и вид новорођенчета. Јер и ако не долази на свет са чврсто затвореним очним капцима као кучићи и мачићи, те се с тога не може ни слепим назвати, то ипак није кадро ништа да види. И заиста, мал не целога дана су очи му затворене или је отвор мали. Међутим тачније посматрање показује, да већ на неколико минута по рођењу при умерено јасној светлости настаје надражај пупиле, а то већ доказује нам да има осећаја вида. Овим простим посматрањем неоспорно се доказује цео нервни пут од мрежице па помоћу очњег нерва до средишних делова а одавде покретним нервима ока, окуломоторијусом натраг. Исто се тако можемо лако уверити о томе, да се при јаком блеску очи чврсто затварају а умерено светле површине узрокују ширење отвора за један милиметар. Ови факти потврђују, да у човека има с почетка још осећаја, вида, чиме се он разликује од осталих сисаваца.

Али нити се могу боје разликовати, нити се схватају границе, удаљеност, облици. Цело поље вида чини се као замазана маса јасних и мање јасних места, у којима се упознају само грубље разлике у јачини светлости.

Поље вида чини се у почетку живота као једна табла која је близо очију и на којој обојена, светла и тамна поља једно у друго тако прелазе, да се ништа јасно не разазнаје. С тога нема ни смисла препирати се о томе, да ли новорођенче види један предмет са оба ока просто или двоструко, да ли га види усправљено или обрнуто и да ли брка лево и десно на пољу вида. Оно не види још никакве предмете и учи врло лагано да разликује горе и доле, десно и лево и далеко, и то тек при кретању ствари кретањем свога ока и покушајима додиривања. А промена јаснијег и тамнијег схвата се тек тако ако

се распростире на већу површину и ако неје брза. Светлост, као што је у лампе схвата се одмах јер одмах наступа и пагло затварање очију. Где ово у почетку не наступи, ту можемо сумњати о правилном строју ока и делова нервнег система који су у вези,

Код сваког осећаја вида, па и код првих осећаја новорођенчета морамо физиолошки разликовати ово троје: прво, надражај крајњег дела очњег перва мрежице у дну оку, друго, пренос надражаја помоћу нервних жилица очњих у веома компликоване средишне делове, треће, обртај нервнег надражаја у осећај светлости у овим деловима. Сва та три дела нервнег надражаја која нам доносе осећај светлости — периферни у оку, преносни у нерву, централни у мозгу — могу још у почетку живота издати и сасвим је јасно да деца, која никако не реагишу на јаку светлост, немају или нормалне мрежице, или су им недовољно развијене нервне жилице у оку или односни делова мозга. Код деце која се родила четир до шест седмица раније, развиће је у опће застало и необична спорост, којом одговарају на различите спољне утиске, она тромост при осећајима вида дају основа сумњи, да је нарочито сфера виђења т. ј. задња горња површина моздале коре највише у развићу застала. Мозак новорођенчета разликује се од мозга у одраслих, и не обзирајући се на количину, нарочито одмах на први поглед глаткошћу своје површине. Главне бразде и главне вијуге су ту до душе, али су плитке, делом једва приметне а секундарних и терцијерних бразда нема никако. Тек у петој седмици живота (по истраживању Sernoff-a) указују се споредне бразде и вијуге. Мозак новорођенчета нам се чини као несавршен модел човечјег мозга у умаљеној сразмери на коме ваља јеси много вајати и турпијати, а микроскопско истраживање нас учи и великој разлици у материјалној подлози свих виших душевних радњи, у т. зв. сивој супстанци. Сива се зове с тога што у упореди са белом кичменом супстанцом заиста сива изгледа, ради оних многих ганглијозних ћелија у њој. Ових, са жилицама које их спадају, или нема у

новорођенчета или их има само мало, док се међутим у шестој седмици већ лакше примећују, касније, када мозак сасвим израсте, број ових ганглијозних ћелија износи већ по свој прилици више стотина милијона.

Ја никако не могу тврдити да су ганглијозне ћелије једини или главни носиоци свих виших духовних појава, јер деца веома рано и без њих показују извесне знаке „душе“ а у животиња се налази много „интелигенције“ и са врло мало ганглијозних ћелија; али да је у људи прираштај ових ћелија бржи и већи, што се дух више развија, то је извесно, и ми не можемо друкче до да им признамо важну улогу код свију функција мозга. Могуће је, да је баш у овим ганглијозним ћелијама „седиште душе“, и да оне узрокују у току душевног развитка и образовање протоплазме у сивој супстанци, која се у ванредно fine жилице и све више у мрежастом облику развија.

Но ма како било, то је ипак разликовање осећаја на сваком чулном пољу без развитка мождане коре немогуће, и треба велике већбе, па да се и поред развијене мождане коре и поред најповољнијих спољних околности постигне разликовање осећаја у приближно тешкој мери, као што је то постигло ухо музичара. Ко је кадар да разликује ону грдну количину осећаја мириса, која на нас наваљује у младости, па и у каснијем животу? Ми их не можемо говором обележити, дете их не научи, нико се не интересује, да детету значи угодне и неугодне мирисе као што се то чини са тоновима при учењу свирања на гласовиру. Исто тако бива и са осећајима куца, са којима се тако често бркају не само у детињству но и касније осећаји мириса. Веома често говоримо о кусним јелима и кусном пићу, која у истини и немају куца но само пријатна мириса.

Па тек чуло коже. За температуру, ако се несмо нарочито учили њезином разликовању, имамо само неколико израза: вруће, топло, млако, хладно студено иначе се свуд помажемо термометром. Али за разне осећаје додира и мишићне осећаје немамо термометра и читав ред некритички

бачених обележаја као рапаво и глатко, тврдо и меко, сухо и мокро, шиљасто и затубасто односе се више на комбиноване осећаје чула коже и мишића но на сам додир. Па и код тонова и боја код највише породица сасвим је занемарено упуство у разликовању њиховом.

Код многе школске деце у Енглеској испитивано је њихово чуло боје и дошло се до тог резултата, да невероватно велики део неје у стању да одреди основне боје, које су међусобом најразличније као црвену, зелену, плаву и жуту, поред означаја за јачину светлости као бело, црно, сиво. Ну ипак се одавде не може изводити закључак, да су та деца слепа за боје. Неувецбана су; њихова мрежица ока је нормална, њихов очњи нерв је нормалан, али њихова сфера виђења је неувецбана, познају речи, којима се боје обележавају, имају и правилне осећаје боја, али не знају, које речи на које боје да примене. Не разумевају своје рођене осећаје боја. Па тако и мало дете. Ја сам свом детету годинама износио огледе за боје. Пре но што је научило говорити неје било у стању да распозна зелено и плаво тако сигурно као црвено и жуто и бело и црно и бркало је плаво и зелено са сивим. Касније пак бркало је обележаје (речи).

Деца за прве две године, па чак и у трећој показују тако мало сигурности у разликовању боја — сем ако се у васпитању на то нарочита пажња не обрати — да би их могли прогласити слепима за боје. Али ако се ово слабо разликовање продужи и касније, то тада, врло често не долази од органског недостатка, но је ту кривице до родитеља; што су ову ствар пренебрегли.

У понеким односима тако је и са тоновима. Ни једно дете не долази на свет апсолутно немузикално, ако само има нормално развијен орган слуха. И ово може бити узрок слабом разликовању тонова и осећаја звукова у опће, у оскудном вежбању средишних делова мозга, нарочито сфере чувења, која прима надражаје који производе осећаје слуха а долазе помоћу нерава уха. Ми не можемо никако знати да ли је дете немузикално, ако му песмо дали за рана честе прилике, тонове да

разликује. Тако се врло брзо показује, да ли ће имати музикална слуха, који у главном ствар вежба, и да ли има смисла за мелодије, дакле памтења за редове тонова. Дете ће тада врло рано почети певати, пре но и говорити, нарочито још ако је овај дар наслеђен. Нема ли пак прилике у најранијој младости да тонове разликује, не буде ли, не обзирући се на дечије брбљање, вежбања гласнице у дечета, не обратимо ли за рана пажњу на његов слух, то ће му се догодити исто, што и оној деци, која су проглашена као слепа за боје, а овамо се никако несу учили разликовању боја. Дете ћемо то назвати сасвим немусикалним, без дара, и ако оно то неје.

Тамо где одиста нема музикалнога слу-

ха, дакле способности, да се извесне висине тонова разликују, ту је свакако врста глухосли, аномалија, као и она, не разликовања извесних боја. Стога морамо одлучно захтевати, да се у основним школама без оправданих разлога деца не одстрањују од учења певања и музике у напред, но тек тада, када после дужег времена и више покушаја не покажу никаква успеха. На сваки начин ми не смејемо тако далеко ићи као велики енглески природњак Th. Soung који је у почетку овога века тврдио, да сваки здрав човек може све научити, што је ма који човек пре већ научио био. Али да се у овом обзиру односно развића чула у деце у противном правцу много пропустило, то је извесно.

Р А Д.

Сву тугу, за све јаде
Што ти трују живот млад,
Утеху ти даде Боже
Једну само, то је: рад.

Кад те чезња у вис диже,
Ох ти земне низе роб,
Кад ти душу зла реч рани,
Злосретна те гони коб.

Будимпешта.

Кад малакнеш, кад те скруши
Сињи терет голем јад,
Потпора ти и утеха,
Сваки пут је само: рад.

Ох па ради брнте, селе,
Била стара ја л' ти млада,
Једну срећу занаго ти
Живот пружа, то је: рад.

* *

КАКО СЕ ПРАВИ МЛЕЧНИ ШАМПАЊАЦ.

Млечни шампањац зову многи и *кумис*, јер се у многим својствима ш њим слаже. Напитак тај прави се на овај начин: 5 литара *свежег* доброг кравјег млека помешају се са 100 грама белог шећера и та се смеша загреје до 30° Ц., којом се приликом шећер потпуно истопи у млеку. За тим се лаким трвењем и гвечењем у каквој чинији као од прилике орах велик комад најсвежијег дућанског квасца истопи у од прилике $\frac{1}{4}$ литре горњег загрејаног млека и та се смеша усне у остало млеко. Пошто се све добро измеша, наточи се млеко у јаке боце до од прилике $\frac{3}{4}$, запуши се и запушач се жи-

цом завеже. За тим се боце унесу у подједнако хладан подрум (10—12° ц.) поставе се управо и сваки дан се 3—5 пута добро протресу, сваки пут око по минута. Веће сигурности ради добро је, да се при том боце у какву мараму умотају. Кумис је обично трећег, гдекад већ и другог дана готов. Напитак тај јако се пени и пријатно је кисео. Точи се из боца најбоље помоћу онакве славине, какву употребљују за точење селтерске воде или шампањског вина.

Пошто је тај напиток врењем шећера постао алкохоличан, то је најп्राвије звати га млечним шампањцем.

Обрано млеко неће дати најбољи напитака, али полуобрано дало би се још употребити. Ако се млеко остави да проври при вишој температури, н. пр. код 15—16° Ц, онда је он пре готов, али се тада чешће примећавало, да је кумис отуд добио оштар и гдекад буђав кус. Ако је температура нижа н. пр. 6—8° Ц, онда врење споро напредује; напитака садржи тада врло мало алкохола, мање се пени, а напротив је јако кисео. Ако се готов кумис не да одмах продати, може се увек неколико дана у ниској температури очувати.

У новије доба пронашла је једна фабрика у Немачкој начин и за употребу обраног млека. По наводу исте раствор шоколаде у обраном млеку даје постојану смесу, те намерава унети у трговину ту млечну чоколаду. Као што се тврди иста је храњив, кусан, оживљујући, сарамерно јефтин напитака, који може у многим случајевима заменити кафу, теј, пиво и т. д. Зацело је од највеће важности за млекарство као и у економском погледу, ако на услузи за употребу млека стоје што више извора.

(М. П.)

МУДРЕ ПРИЧЕ

с мађарског превела **Олга Николићка.**

I.

Аристит грчки мудрац и придворник краља Дионисија са свога претварања и улагивања дошао је до великог поверења код краља. — Једном приликом угледаће он Диогена, независног мудраца, где у краљевом двору на бунару пере зеље којим се хранио, па ће подругљиво рећи Диогену: шта ти ту тражиш? ваљда тек нећеш да омилиш и краљу то зеље, да се и он тим храни? Диоген благим гласом одговори: Хтео би теби да омилим ово, и онда не би зацело имао узрока да се краљу улагујеш.

II.

Филип Македонски краљ, био је храбар и mudar јунак; он је положио темељ оној сили, којом је син његов Александар после светско царство основао. Но Филип пак није имао оно-

лико изображења колико му је приличило као краљу, ал за то је ипак јако ценио знање и уметност. Највећма је пак одликовао и поштовао оног светског и чувеног мудраца Аристотела. Кад му се родио син Александар, он напише мудрацу Аристотелу ово писмо: „Филип Аристотелу шаље свој поздрав. Овим ти дајем на знање да ми се родио син и благодарим Богу не толико, што ми се син родио, већ за то што се родио баш у оном времену кад ти живиш, јер се надам, да ће он твојим упутством и науком постати онакав какав мени и његовој круни приличи.“

И заиста Филипове су речи погодиле, јер Аристотел је својим радом васпитним подигао оног силног и славног Великог Александра.

У *Шиклошу*, 1891.

ДОПИС

Вуковар, марта 1891.

Ево и мене после подуже почивке да и ја коју прозборим и то о Срп. женск. добротв. задрузи у Вуковару.

Прво и прво допустите да надопуним допис моје посестрима „Вере“, да надопуним и у нечем исправим. Дакле прво забаву друштвену узмимо у претрес. Осим споменуте две тачке, певала је гђа Мара Станковић са њеним умилним гласом „Кад сам на твом гробу био“ (од Змаја, музика Милчинског) а пратила ју је на

гласовир гђа Јулија пл. Рогулић, одпевана је на опште задовољство и гђа Станковић мораде још једну песму додати. Даље је свирала на гласовиру гђца Јелка пл. Рогулић „Dans furinge“ од Ашера. Гђца је доста добро одевирала, особито кад се у обзир узме да је гђца Рогулићева почетница. Ја налазим да се код нас Срба сувише слабо гласовир култивира, а та би струка свирке већу пажњу заслуживала.

Онда као трећа пијеса долази декламација. Декламовала је гђца Јулка Николићева „Кад

сам синоћ овде била“ од Бранка. Гђа је вештачки декламовала. Ми би је били радо и даље слушали, али жали Боже песмица је прекратка била; жао нам је, што је одбор у последњем часу декламацију на захтев неки особа изменио, јер је с том променом много изгубљено. Прво је било закључено декламовати одломак из Лазе Костића „Ђурђеви стубови“, које је предложила наша врла одборница гђа Јулка Војновића учитељица. И ја обожавам Бранка као и оне гђе, које промену декламације предложише и мени је Бранко мио — ал само сретнији избор. Не ослањајте се на никог гђе одборнице, нека Вам је увек меродавно оно, што ви закључите, не дајте упливисати на се рђави туђи савети. Закључци донешени у седници треба да су Вам светиња, не дајте их нарушавати. После декламације је дошла „Свекрва“, која је као што Вам је „Вера“ јавила, сјајно одиграна. Напомињем још да су све представљачице и представљачи сваку хвалу заслужили, јер одиграше (као наши што кажу) ма баш без велера, живили. Са више страна чује се жеља да се виде још који пут исте особе на позорници било би заиста задовољство. Задруга и њена управа могла би ту жељу, општу жељу на знање узети и потрудити се да јој одговори. И на послетку споменута (од Вера) игра, коју је гђа Јулијана пл. Рогулићка више играча научила, протестујем, да хвала цела иде гђи учитељици игре, јер су хвалу заслужили како играчице тако и играчи, признајем, да се гђа Рогулић трудила ал труда је стало и играче, па кад кажемо хвала учитељици, рецимо хвала и ученицима, јер су одиста заслужили. Хвала им свима!

Још сам тако слободна приметити, да је ушло у касу које за продане карте а које добровољни прилога, свега 482 фор. 10 новч., трошак је изнашао 225 фор. 09 н., остало је дакле чиста 257 фор. 01 новч. Толико о забави. Сад рецимо још коју о задрузи. Иста је издала прошлог месеца своје годишње рачуне за год. 1890. Из истих видимо, да је готовина благајне била 1. јануара 1889 157 фор. 40 нов., од редовни месечни прилога ушло је 558 ф. 80 н., од забаве, која је приређена 3. фебруара 1890. год. 231 ф. 60 н., дар штедионице вуковарске 81 ф. 50 ф., подигнуте камате 19 ф. 86 н., приноси за друштвени фонд 304 ф. 40 н., од непознатог дароватеља 2 фата дрва у вредности од 16 ф., од преузвишеног г. грофа Карла Елтца 6 фати

дрва у вредности од 48 ф., свота примања је по том 1417 ф. 56 н.; издато је пак потпора месечна сиротама 328 ф. 40 н., за одело сироте школске деце 72 ф. 74 н., дрва подељена сиротама 64 ф., штампа друштвени правила 13 ф., разни ситни издатци, поштарина и т. д. 6 ф. 22 н.; уложено у штедионицу 917 ф. 84 н., у ручној благајни 15 ф. 36 н., дакле свота од 1417 ф. 56 н. Примедба. Друштвена главница 1889.: 705 ф. 54 н., прирастло у год. 1890.: 285 ф. 32 н.; стање друштвене благајне 1. јануара 1891. г.: 990 ф. 86 н. Као што се из овог види, задруга ова брзо напред корача. Кад се још у обзир узме, да је задруга тек 1½ год. стара, онда морамо рећи, управа је ваљана, кад за тако кратко време постигосмо овако леп резултат.

Десетог марта је држана главна скупштина. Приметити морам, да сам немилу изненађена била, кад видех како малени број чланица се у скупштини сакупио; одборнице бејаху на броју скоро све. Скупштина је по дневном реду текла и то: 1. Оверовљење задругарица. 2. Читају се имена чланица и добротвора. Првих имаде 136 а других 45. Као што видите леп број; дај Боже умножио се. 3. Извештај рукујућег одбора о своме раду за год. 1890. 4. Прегледачица извештај о стању благајне за годину 1890. 5. Избор 4 прегледачице и 1 прегледача рачуна за год. 1891. Буду једногласно изабране за прегледачице гђе Милева Николићка, Милица Киљуска, Кристина Риђичка и Катица Бунгулац а за прегледача г. Гига Војновић равн. учитељ овдашњи. 6. Предлози разни. Почем је и та тачка изцрпљена, на брзо затим гђа председница захвали се и распусти скупштину.

Још остаје да потврдим да одиста наша председница гђа Амалија Пауновићка сваком приликом не жали ни труда ни трошка где се задружног бољитка тиче, само да јој та добра воља за рад и на даље на дуго остане, — дај Боже! — онда ће наша задруга збиља да процвета и да у потпуном смислу својој задаћи одговори. Но доста тога. Кад би хтела хвалити и то истине се држећи, морала би све одборнице редом похвалити, јер свака од њих гледа, да на који год начин може да поради на бољитку српске женске добротворне задруге у Вуковару. Само сложено сестре моје, па ћемо моћи велике цељи постићи. Свака од Вас треба да увек пред очима својим има српски грб и да свака неброј пута понавља речи: „Само Слога

Србина Спасава“, јер збиља само слога нас одржати може а да не подлегнемо туђинским нападајима.

А сад драга селе „Веро“ не замери ми, што

и ја коју прозборих, у хатар истине је било, и пружи ми сестринску руку, јер где је „Вера“ ту је и

Нада.

БЕЛЕШКЕ.

ИЗ ПРОСВЕТЕ.

Нова срп. виша девојач. школа у Митровици. Наши листови доносе вест, да је срп. православ. црквена општина митровачка пријавила Њег. Светости г. патријарху Георгију, да жели у своме месту подићи о свом трошку вишу девојачку школу за своју децу. Слава Митровачкој цркв. општини.

Бизмарк о васпитању девојака. Свуда се пази и слуша, шта велики људи, високи духови мисле и говоре о једном и другом предмету. Бизмарк је, без сумње, један од најотличнијих умова нашега века и он је у разговору с једним Елсажаном скорим овако рекао о васпитању девојака: „Особито Вам на срце мећем и препоручујем *васпитање женскиња*. Девојачке су школе темељ будућему нараштају; кад нам за руком пође да у Елсасу одгојимо жену Немицу, мајку Немицу, онда ће бити осигурано и господство немачко и тада ће престати којекакве насилне мере“.

ЗА ДОМАЋИЦЕ.

Сребрне ствари да не изгубе на тежини: Ако је посуђе не мећи га у кисело, јер у сваком сребру има по нешто и бакара, а бакар се у киселини раствара и тај раствор је отров, па је и са те стране опасно, а уједно изгуби онда и на тежини на тај начин кашика и сваки суд; за три недеље нестане тако на тежини 7%.

Златну ствар да познаш. Натри златну ствар на кремен (камен) тако, да остане на кремену златних пруга. Запали по том сумпораче (палидрвце) и подржи ту страну кремена, где су остале златне пруге, над димом сумпорача; ако нестане ових златних пруга није злато, ако се одрже, онда је злато.

Прозорска залеђена окна да брзо одледиш и очистиш: Баца соли у мало млаке воде, да се ту што више раствори, па онда узми крпу или сунђер и замочи у ту воду па помажи лед

и лед ће се брзо и лако скинути, па онда утри окно сувом крпом.

Леп за порцулан и за стакло: Замеси ситна негашена креча и скорашња сира с беланцетом од јајета, па слепи тим тестом црепове од разбијена порцулана или стаклета, ал брзо, док се тесто није стврдло, па онда остави то на топлим месту да се исуши. — Уместо сира може се узети и ситно истучене гумиарабике.

Фигуре од гипса да очистиш: Намажи ћиришем и остави да се осуши; ћириш ће сам спасти а фигура ће остати као нова.

Грло од стаклене боце равно да одсечеш: Умочи појачи конач у терпетин и обави око грла, ал пази да терпетин не спури с конача, па запали онда конач на крајевима да изгори и чим је изгорео тури грло у хладну воду и грло ће до конача тако равно отпасти, као да га је ко сасекао.

РАЗНО.

Споменик Сими Милутиновићу Сарајлији. Ове годвне 5. октобра навршује се 100 година, како се родио у Сарајеву наш дични књижевник, песник и родољуб Сима Милутиновић. Срби Сарајевци саставили су одбор и позивају сав наш народ, да прилаже своје дарове, па да се отуда подигне споменик у Сарајеву овом врлом песнику и књижевнику. Председник је томе одбору: г. Глигорије М. Јевтановић, потпредседници г. г. Васо Краљевић и Ристо Ђ. Бесаровић, деловође су: учитељи: Калуђерџић, Клицин и Травањ, а благајник: г. Јевтан Деснић. Новци се шаљу на г. благајника.

За исту цел образовао се и у Србији одбор, коме је председник архимандрит г. Нићифор Дучић, а потпредседници: г. г. Змај Ј. Јовановић, Милош Цветић и Милован Маринковић.

И за наше крајеве образовао се на исту цел одбор у Нов. Саду, који ће се за који дан

конститујисати и издати проглас на наш народ с ове стране.

Највећа је кујна на свету без сумња она у Паризу у оној трговини „*Von Marche*“, о којој је било разговора у овом листу. Из те се кујне костирају (хране) дневно 4000 особа. Баграчи, у којима се кува, износи онај најмањи 100 литара, а највећи 500 литара. Има тамо 50 тигањаца, у сваком се може сместити по 300 „котлета“ (комада меса). Шерпење у којима се месо пече, свака је тако велика, да мож у њу пећи у једанпут по 50 килогр. меса. Тигањци, у којима се кромпир пече (рестује), могу да приме по 100 кили кромпира. Кад се праве „омлете“ онда је потребно 7800 ком. јаја. Кафена машина спрема сваки дан 1000 литри кафе, а изгледа као каква парна машина. У кујни раде 60 куvara и 100 помагача.

Непозната женска у Паризу (неће да се именује) оставља сво своје имање од 8 милијона франака држави као фонд. да се отуда набављају вештачке творевине за народни музеум.

Одликовање. Цариградеки султан одликовао је ордемом „шефаката“ првог реда госпођу *Јелену Новаковићку* супругу срп. краљ. ванредног посланика и опуномоћеног министра код високе порте и књижевника г. Стојана Новаковића; а истим ордемом другог реда одликовао је и ћерку г. Новаковића гђицу *Милицу*. Живеле!

Бечка прва задруга народне кујне, која стоји под заштитом наше краљице Јелисавете навршила је крајем 1889. године своју 17. годину. На крају те године изнешен је извештај о раду исте задруге, која има у Бечу 5 кујни за народ. Из извештаја тога види се, да је та задруга продала за то време: 2.538.632 порције јела и 914.063 порције хлеба. Осим тога поде-

лила је задруга бесплатно преко зиме сиротој школкој деци 173 630 порција. Даље је добило 180 сиротих раденика бесплатну храну одавде за време изложбе златарске вештине, коју је приредила кнегиња Метерниковица. Крајем године 1889. показао се сувишак у каси од 604 ф. 77½ новч., које је придодано резервном фонду. Њ. Величанство краљ Франц Јосиф I. подигао је овом друштву кућу о свом трошку, која се прошле године јула месеца осветила и предала друштву, да олакша и потпомогне племениту цел. Друштво је бројало крајем 1889. год. 406 чланова.

Бабице. Месеца септембра 10. (22.) и 11 (23.) дана 1890. држан је у Берлину први конгрес бабица пруских. Икупљено их је било само из Пруске 600, а било је заступница из Аустро-Угарске, особито из Беча. У понедељак првог дана свечано је отворен конгрес и поздрављене су гошће, а после подне од 2—8 сати и сутра дан од 2—4 сата после подне држана су предавања од првих берлинских аутеритета те струке. Предавања су стенографисана и издаће се у засебној књизи. У свези с конгресом приређена је била и изложба апарата за тешке породиље и за одхрањење одојчади.

Шта поједе и попије Лондон. Лондонски становници поједу сваке године: 500.000 волова, 2 милијона оваца, 200.000 телади, 8 милијона ком. живине, 500 милијона фунти рибе и толико милијона остриге, 200.000 ком морских рака; безбројна мложина воћа, варива, поврћа и т. д., а попије 200 милијона литара пива, 10 мил. литара рума и 50 мил. литара вина. Али је тамо и мложина света, рачуна се, да га има близу 5 милијона. Тамо се сваког сата роде 30 душа, а умру сваког сата 20 душа.

РАД ДОБРОТВОРНИХ ЗАДРУГА СРПКИЊА

Новосаткиња.

Записник главне скупштине добротворне задруге Српкиња Новосаткиња држане 27. јануара (8. фебруара) 1891. године.

Председава: Јулка Радовановићка начелница, бележи: Арк. Варађанин перовођа. Присутни су: благајкиња: Софија Јевтићка; прегледачица: К. пл. Новићка; и Јелисавета пл. Флора; одборкиња: сви дванајест, мање једне и 28 скупштинарака.

бр. 6. Пошто се прошле недеље 20. јануара (1. феб.) о. г. због недовољног броја чланица није могла заказана скупштина одржати, него се данас поново сазвала и пошто председница види данас ванредно леп број скупштинарака на окупу, изјављује своју радост у томе, поздравља чланице добродошлицом и проглашује у 3 сата после подне скупштину за отворену.

Скупштина се одзива са: живела!

бр. 7. Читају се имена почасних, редовних старих и новоуписаних чланица, као и мена потпомажућих чланица, по чему се види, да је до ове скупштине било уписано у задругу: 136 редовних, 1 почасна и 4 потпомажуће чланице. Свега 141. Прочитају се имена и 5 умрлих чланица. Кад се и упокојење уврете у ред лањских чланица, онда се показује целокупан број чланица на почетку ове 1891. год. са 145., који је и лане био.

Узима се на знање, а покојнима се у знак поштовања устаје и се ускликом: „бог да им душу прости!“ одаје туга и почасти.

бр. 8. Чита се извештај одбора задружног о раду његову за прошлу 1890. год. који овако гласи:

Славна скупштино! Протекла је и десета година нашег друштвеног рада, и ми стојимо на прагу друге десетине. Колико смо доспели у раду своме и шта смо извршили од истакнуте задаће нећемо овом приликом износити, јер се надамо, да ће се за то пружити друга свечанија и згоднија прилика, где ћемо се моћи дуже бавити с тим предметом, а овде ћемо набројити и опет само оно, што смо радили и преузели да радимо за минулу 1890 г.

Можемо Вам, поштоване другарице, на првом месту донети радосну вест, да смо исплатили сав дуг на друштвеној кући, те нам је тако то постала прва својина непокретна, која ће служити за сталну основицу нашег будућег материјалног полета. Кад се узме, да та кућа представља вредност од 10.000 фор. онда се види, како је ова задруга ревно била и каквом је вољом и одушевљењем делала за ово прошлих 10 година, да створи себи један чврт и непокретан ослонац за своје моралне сврхе, јер као год што моралан живот поједине особе црпи своју снагу из здравог физичног склопа и осигураног материјалног стања, тако и друштвени морални полет потпомаже у првој линији материјална снага његова.

Кад би узели у обзир све оно, што се утвршило у друштвену кућу око спровода нужних олука, око тротоара, подизања шупе, новог „сенк-грубна“, и оно, што је порез плаћен већ у напред и за ову 1891. г. осим варошког приреза еквивалента, па додали томе и овај сувишак од 330 фор. што се нашао као готовина на крају 1890. год., онда можемо слободно рачунати, да смо умножили своје имање за 10 година са 11

хиљада фор. а само у прошлој години са више од 800 фор. а. вр.

Та повољна материјална страна осмелила је одбор, да вам поднесе у доцнијем реду један предлог, који ће знатна уплива имати на наш потоњи духовни живот и на појачање наше народносне свести; а то је подизање забавишта и чуваришта. Истина, да је наша материјална снага још слаба за овака велика подузећа, ал се надамо у увиђавност наше срп. правосл. општине и уздамо у свест и родољубље наше интелигенције и имућније класе, да ће нас потпомоћи у овом племенитом подузећу, док наша крила мало боље не ојачају.

Као што је познато Славној Скупштини, одбор се овог предмета ради по закључку лањске редовне скупштине обратио молбено овдашњем маџистрату ради одкупа једног дела празног варошког плаца: „Хана“, који граничи на кућу задружину, али на више наших ургенса није та ствар ни изнешена пред седницу маџистратску, јер смо извештени, да сама варош жели на том месту да подигне варошко позориште, те не може у нашу корист уступити ни мало од тог земљишта.

Одбор се обратио по том молбено и на срп. правосл. цркв. општину, да му оно на ову цел подигне зграду у св. николајевској порти, али се ни ту није помогао, те тако ће бити слободан, да на своме месту поднесе у овом погледу нов предлог.

Скупштини је овој познато и то, да је по одобрењу лањске скупштине био вољан одбор, да прими на себе терет материјалне стране, само да прибави грађанству и задругаркама нашим оно душевно уживање, које се ретко смртнима пружа у до сад најсавршенијој хармоничној песми, које је давало у нашој држави у многим одличнијим градовима и престолницама побратимско друштво „Славјанско“, које се бавило овде у ово доба лањске године, али по крају свег настојавања наше вредне начелнице и одбора није се дало постићи, јер је високо кр. уг. министарство унут. послова забранило друштву том долазак у Н. Сад.

У прошлој години извршио је одбор један леп чин узајамног бољег познанства између задруге ове врсте с ове и с оне стране Саве и Дунава. Прво женско друштво у Београду позвало је нарочитим позивом ову и остале ове стране добротворне задруге, да присуствују

изасланицима својим на њиховом главном скупу, који је држан фебруара месеца пр. г. и одбор је нашао за умесно, да се на тај пријатељски позив одазове, те је у то име изаслао начелницу, одборкињу Марију Плавшићку и перовођу, који су врло лепо примљени и од самог Његов Величанства краљице Наталије пријемом одликовани.

Одбор је овај суделовао и на прослави 100 годишњице овдашњег стрељачког друштва и потпомагао је морално да та лепа слава, што угледнија буде.

Кад је наш прошлогодишњи народни црквени сабор поверењем својим предао судбу цркве и школе наше у руке Његове Светости данашњем патријарху Георгију Бранковићу, а Његово Величанство наш премилостиви краљ одобрио то, онда је и одбор по примеру осталих корпорација и других еуграђана ишао на подворење Његовој Светости и препоручио благослову Његове Светости и ово друштво и његове цели.

Као најпречу и најважнију задаћу своју сматрао је одбор и прошле године хуману цел и у то име пружио је сваком молитељу и молитељци по могућству милостиву руку, те је у то име, као што штампан преглед рачунски од прошле године показује поделио преко 500 ф.

(Свршиће се).

Кикинђанака.

Записник седнице управног одбора, држане у В. Кикинди 30. априла 1889. године.

Председава: председник Нина Петровићка.
Бележи: тајник Михаило Косић.

Присутни одборници: гђе: Сиди Пачу, Евђе-нија Баковљева, Јелена Николићка, рођ. Радуловић, Олга Валовићка, Савета Јовановића, Александра Шевић, Јелена Николић учит. —

Бр. 1. Председник подноси извештај да су у скупштинској седници, на место чланова одбора гђе Меланије Гранићке и Анке Богдановићке, које су се на одборништву захвалиле, и на место два искоцкана члана, изабране за чланове одбора: гђе: Сиди Пачуова, Олга Валовићка, Јелена Николићка рођ. Радуловић и Александра Шевићка — о чему су писмено извештене.

Узима се на знање.

Бр. 2. Председник подноси извештај, да је о Ускреу издато милостиње: Јеври Ђомпариној

2 фор.; Маци Цвејиној и Савети Брандићевој по 1 фор.; даље добила је Савка Радакова ученица П. разр. одело; двоје деце Старчева: кошуље; Босиљка Савина одело (школ. деци).

Издатци се одобравају и благајник се упућује да их у књиге спроведе.

Бр. 3. По што је у скупштини ове задруге закључено да се учине припреме ради отварања српског забавишта, то је тајник поднео молбе, на пол. опшину и на црквени одбор, у којима се пол. општина моли за припомоћ од осам стотина фор. годишње, а црквени одбор са четир стотине фор. годишње припомоћи.

Одбор усвајајући обе молбенице, умољава председника и одборнике гђу: Сиду Пачуову и Евгенију Баковљеву, да молбеницу за пол. опшину однесу општинском начелнику г. Стеви пл. Видаку; а молбеницу на црквени одбор г. Ники Јоановићу председнику цркв. општине.

Бр. 4. Члан одбора гђа Јованка Дорословчева подноси оставку на одборништву, јер је спречена домаћим пословима.

Узима се на знање и тајник се упућује да јој писмено захвалницу од стране одбора пошаље, — и да се умоли гђа Ирена Петровићка да од сад као члан одбора долази, по што је она у последњој скупштинској седници добила толико гласова, да је она на реду.

Бр. 5. Тајник држи, да би требало покушати да се још замоле госпође да се упишу за чланове ове задруге.

Закључено је да се позову све оне за које се држи да би могле и да би требале да буду чланови ове задруге.

Бр. 6. Предлаже се да се удовој Молдованој даде милостиње.

Закључено је да јој се да пет фор. за свагда.

Михаило Косић

Нина Петровић

тајник.

председник.

Валовић Олга, Савета Јоановић, Јелена Николић,
чланови одбора.

ЧИТУЉА.

Христина пл. Валд рођ. Коларовић супруга председника бивше кр. хрват. слав. војеног највишег суда г. Јосифа витеза пл. Валд преминула је у Петроварадину 27. марта о. г. после дуге болести у својој 57. години живота. Беше верна садругарица своје угледном мужу; али беше и добра Српкиња милостива срца. Нека јој Бог даде рајека насеља!

Милка Цијукова, многогодишња чланица вршачке добротворне женске задруге, преминула је прошлог месеца у својој 46. години живота. Покојница је мати познате певачице гђе Султане Цијукове, која се потпором народном изучава у песми на Бечкој конзерваторији.

Веома нам је жао, што је гђцу Султану, поред осталих материјалних незгода и ова голема туга суетигла. Али се ипак надамо, да је ова туга неће савладати и са свога намишљенога пута померити, којим је тако вољно пошла, већ да ће све незгоде, па и овај велики удар трпељиво сносити. Мир нек је сени упокојене Милке!

Јелисавета удова Саве Ђорђевића из Перлеза, рођ. Михајловић из Вуковара ретка Српкиња, примерна мати, преминула је почетком марта о. г. и уз велико саучешће грађанства перлешког сахрањена. Вечан јој спомен!

Марија Краутвурст, њежна, млада и красна девојка, ваљана Српкиња, упокојила се у Срем. Карловцима 26. новембра прошле године и завила у тугу своје добре родитеље. Лака јој била црна земља!

Др. Софија Коваљеска прави професор универзитета у Штокхолму, једна од првих величина нашега века на математичном пољу; она је потпуно опровргла ону мисао, да женске нису за озбиљне научне проблеме рођене, јер је она својим математичним радом добила скорим прву награду француске академије науке. Одликована је за једну математичну расправу 1874. г. од берлинског универзитета дипломом докторског степена и магистра вештина. Поред професорске дужности уређивала је и један стручан лист. Писала је и белетистрична дела а писала је на руском, француском, немачком, енглеском и шведском језику. Била је примерна мати, ваљана супруга и ретко паметна жена. Умрла је прошлог месеца тек у 41 години живота. Слава жени овој! Она је подигла женски свет и руски народ из ког је поникла.

Исидор Стојковић. 6. (18.) марта о. г. изгубила је срп. учитељска школа у Сомбору свог ваљаног и савесног учитеља, Сомбор свог дичног грађанина, а Српство честита сина и одлична родољуба Исидора Стојковића. Пошто је

свршио гимназију у Нов. Саду и Будиму и продужио права у Пешти, изабран је од срп. нар. цркв. сабора 1870. г. за питомца народног да изучава педагогију, те је тако отпочео у Цириху, а свршио у Лајпцигу педагошке студије, и по повратку своје буде изабран за професора сомборске учитељске школе, где га после 17 годишње ревносне службе затече смрт и отргне честитој друзи и ваљаној дечици из наручја, те зави ту школу у црно. Нека је слава и вечна успомена нашем милом покојнику!

Др. Павле Падејски млад ваљан човек, књижевник, др. филозофије, професор ниже гимназије у Књажевцу у Србији преминуо је у крилу својих ожалашћених родитеља у 28. години живота у Бољевци у Срему. Много смо очекивали, јер је и много обрицао својом спремом овај млад човек, кога је сушница тако рано покосила. Лака му била црна земљица!

НОВЕ КЊИГЕ И МУЗИКАЛИЈЕ.

Повртарство (кујнска башта) за школу и народ написао Стеван Коњовић срп. народни учитељ и учитељ практичног вртарства и пчеларства на срп. учитељској школи сомборској и уредник „Домаћег Листа“, са 38 слика. Нови Сад. Издање књижаре Луке Јоцића 1891. год. Цена 40 нов.

Ову књигу можемо препоручити нашим домаћинама, јер је њима поглавито и намењена, и уверени смо, да ће помоћу њеном моћи поћи на посао, и ако нису до јако никад радиле у башти.

Од књига за народ, што издаје „Матица Српска“ из задужбине Петра Коњевића изишла је 29. свеска: **Српски књижевници II**. део за народ написао Мита Калић. Накладом српске књижаре и штампарије Браће М. Поповића у Н. Саду 1891. Цена 10 н.

Славопој Далмјану Каћанском Кики првом срп. управитељу наорског позоришта у Сентомашу, спевао и на свет издао Јоца Манојловић, продаје се код истог по 4 нов. комад.

„*Српско новосадеко коло*“ по свирању народнога свирца за гласовир удесио Тихомир Остојић. У Нов. Саду. Штампарија српске књижаре Браће М. Поповића. 1891. Цена 80 нов. Ово је дело приказао писац своје добротвору и учитељу сада колеги г Јовану Грчићу професору срп. вел. гимназије новосадеке. Коло је удешено по свирци Исе Љубичића новосадеког чувеног свирца у виолини.

САДРЖАЈ: 1. Пролеће! — 2. Говор гђе Савке Суботићке. — 3. Успомена на умрлог професора Исидора Стојковића. — 4. О развиту душе у детета. — 5. Рад. — 6. Како се прави млечни шампањац. — 7. Мудре приче. — 8. Допис. — 9. Белешке: Из просвете, За домаћице, Разно. — 10. Рад добротв. женск. задр. Новосаткиња, Ки кинђанака. — Читуља. — Нове књиге и музикалије.